

constat; Coniugatorum uidelicet continentium et
 doctorum primus ordo discumbentium adnuptias
 sponsi caelestis idē in ecclesia fide et operatione gau
 dentium gradus est coniugatorum fidelium; Secun
 dus continentium; Supp̄ in predicatorum unde con
 uenienter perhibetur quod architrachus uocato spon
 sodixerit. Omnis homo primum bonū uinum bibit
 et cum inebriati fuerint tunc id quod deterius est:
 Tunc uas tibi bonum uinum usque adhuc. Quia docto
 rum est cognoscere distantiam legis et euangeli
 ueritatis et umbræ; Cunctisque ueteribus insti
 tutis cunctis regniter tibi promissis nouā euange
 lice fidei gratiā et perpetuæ caelestis patriæ do
 na proferret. Hoc fecit initium signorum ih̄s in cha
 na galileæ et manifestauit gloriā suam; Manifes
 tauit hoc signo quia ipse esset rex gloriæ et ideo
 sponsus ecclesiæ qui ut homo communis ueniret ad
 nuptias. Sed quasi dñs caeli et terræ elementa pro
 ut uoluisset conuerteret; Pulchra autem res um con
 uenientia quinitio signorum quæ mor talis adhuc
 mortalibus erat ostensurus aquā conuertit in ui
 num ipse initio signorum quæ immor talis iam per
 resurrectionis effectus in mortalis uitæ studia so
 la sectantibus ostenderet. Carnalem prius et quasi
 insipidam mentem eorum sapō scientiæ caelestis im
 buit. post uero resurrectionis gloriā maiore eos
 spiritalis gratiæ munere cōpleturus;

EXPL. LIB. I. INERT. LIBER. SEVND.

V Sequitur namque huius praefati signi mirabile
sacramentum. quomodo ipse ih̄s cū matre et fra-
tribus ascendisset hierosolimam, et ibi inuenis-
set uidentes et ementes in templo eosque qua-
liter inde eiecerit dicente euangelista;
Descendit ih̄s in capharnaum. Ipse et mater
eius et fratres eius et discipuli eius. ibique manserunt
non multis diebus, et prope erat pascha iudaeorū;
Ascendit ih̄s hierosolimā; Bene enim euangelista
ait descendisse ih̄m in capharnaum; Caphar-
naum uero uillae pulcherrima interpretatur;
Significans hunc mundum quod dñs n̄r ih̄s xp̄s
pro salute humani generis a paterna sede numquā
recedens descendisse dicitur; Sed solet mouere quos-
dā quod in exordio lectionis huius euangeli cae-
dictum est quia descendente capharnaum dño
non solum mater et discipuli sed et fratres eius secuti s̄
eū; Nec defuero heretici qui ioseph uirum beatae se-
per uirginis mariae putarent. ex alia uxore genu-
isse eos quos fratres dñi scriptura appellat; Alii
maiore perfidia hōsem ex ipsa maria post natū
dñm generasse putarunt; Sed nos fr̄s h̄m abs-
que ullius scrupulo questionis scire et confiteri
oportet. non tantum beatam diuinitatem sed
et beatissimum castitatis eius testem adque eius-
dem ioseph ab omni proter sus actione conuga-
li mansisse semper inuicem; nec natos sed cog-
natos eorūm ore scripturae usitato fratres sorores
que saluato r̄i uocari; Denique Abraham hoc

modo loquitur ad loth, Ne queso siturgium inter
 me et te et pastores meos et pastores tuos. fratres enim
 sumus, & Laban ad iacob, numquid frater meus es
 gratis serues mihi. Et quidem constat quia loth filius
 aran fratris abraham et iacob filius rebecca soror
 ris laban, sed propter cognationem sunt fratres
 nuncupati, Haec ergo regulae inscripturis scis ut dixi
 frequentissima etiam cognatos mariae uel ioseph
 fratres domini appellatos oportet intellegi. Quod autem
 propinquante pascha ihesus ascendit hierosolimam
 nobis profecto dat exemplum quanta animi uigilan
 ti ad dominicis subici debeamus imperis, Cum ipse
 in hominis infirmitate apparens eadem quae ex diuini
 tatis auctoritate statuit decreta custodiat, Ne enim
 putarent serui absque crebris orationum bonorum
 que actu uincumis, uel flagella euadere uel premia
 se posse percipere, et ipse inter seruos adorandum im
 molandum quod filius ascendit, Qui ueniens hiero
 solimam quid ibi gerentes inuenit, quid ibidem ip
 se gesserit uideamus, Et inuenit inquit in tem
 plo uendentes boues et oues et columbas et numula
 rios sedentes, & cum fecisset quasi flagellum de sum
 culis, omnes eiecit de templo, Oues quoque et boues
 et numulariorum effudit a se, & mensas subuertit,
 boues oues et columbae ad hoc emebantur, ut offerren
 tur in templo, Numularii ad hoc sedebant ad men
 sas ut inter emptores uenditores quae hostiarum
 praemia esset pecuniae ^{ordinatio} taxatio, Videbantur ergo oli
 cite uendi in templo quae ad hoc emebantur, ut in eode

templo offerentur dño; Sed nolens ipse dñs aliquid
in domo sua terrena negotiationis. necius quidem
quae honesta putaretur exhiberi. dispulit negotia
tores iniustos. et foras omnes simul cum his ^{que} negotia
bantur eiecit; Quid ergo fratres mei. quid putamus
faceret dñs. si tuis dissidentes. si fabulis uacantes. si
risu dissolutos. uel alio quolibet scelere repperisset in
reptos. qui hostias que sibi immolarentur ementes
in templo uidit. et eliminare festinauit. haec prop
ter illos diximus. qui ecclesiam ingressi. non solum
intentionem orandi ne glegunt. Uerum etiā ea
pro quibus orare debuerant augent; Insuper et ar
guentesse probuius modi stultitia conuittis odusq;
uel etiam detractionibus insecuntur; Addentes ui
delicet peccata peccatis. et quas funem sibi longis si
mum incauta eorum augmentatione texentes. nec
timentes ex eo districti iudicis exami natione da
nari; Nam bis quidem in scō euangelio legimus. quod
ueniens in templo dñs. huiusmodi negotiatores eie
cerit; Nunc uidelicet idest tertio antepassionem
suā anno. sicut et huius euangelistae sequentibus
scriptis agnoscimus. Et ipso quo passus anno. cum
ante quinque dies paschae sedens a sino hiero soli
mam uenisset; Sed hoc idem eum in templo scā ec
clesiae examine cotidiane uisitationis agere. omnis
qui recte sapit intellegit; Unde multum tremenda
sunt haec dilectis sumis frs et digno expauescenda ti
more. sedulaeque praecauendum industria. neueni
ens improuisus. peruersum quid in nobis unde merito

51.
flagellari. ac de ecclesia eici. et debemus inueniat;
Et maxime in illa quae specialiter domus orationis uo-
catur. obseruandum ne quid ineptum geramus.
nec cum corinthis audiamus ab apostolo; Nūquid domum
non habetis ad agenda uel loquenda temporalia. aut
ecclesiam dei contemnitis. et propheta cum
iudaeis; Dilectus meus in domo mea fecit sceleramul-
ta; Et qui deum gaudendum est quia ipsi sumus. in bap-
tismo templum dei facti. Teste apostolo qui ait; tem-
plum enim dei scilicet est quod estis uos; Ipsa ciuitas re-
gis magni de qua canit; Fundamenta eius in montibus
sanctis; Id est fundamenta ecclesiae in soliditate fidei
apostolorum et prophetarum; Sed nimis tremendum
quia premisit apostolus dicens; Siquis autem templum
dei uiolauerit disperdet illum deus; Et ipse iudex iustus.
Disperdat inquit de ciuitate domini omnes qui operantur ini-
quitatem; Gaudendum quia in nobis pasche solemni-
tas agitur; Cum de uitis ad uirtutes transire satagimus;
Pascha quippe transitus dicitur; Gaudendum quia
dominus nostra peccata ciuitatem uidelicet suam uisitare.
Quia idem pascha nostra bonae actionis presentia suae
pietatis illustrare dignatur; sectumendum scilicet
nos in ciuitate sua aliud quam ipse diligit agentes in-
ueniat. et ipse senobis qualem non diligimus. distric-
tus redditor ostendat; Nos in templo numularios.
ne uenditores bouum ouium columbarum ue. repe-
riens damnet; boues quippe doctrinae uite caelestis.
Quae opera munditiae et pietatis. Columbae sancti spiritus
dona designant; quia nimirum bouum uamini & solet

ager ex arboribus. Ager autem est dñi. cor caelesti excultū
doctrina. et suscipiendis uerbis preparatum. et in semini-
bus. Oues innocenter sua uellera uestiendis hominibus
prestant. Sp̄s super dñm. incolumbae specie descendit.
Uendunt autem boues qui uerbum euangelii nondum
no amore sed terrena quaerunt in uultu ad diuitibus
inpendunt. Quales reprehendit apostolus quia xpm ad
nuntiarent non sincere. Uendunt oues quibus manus
gratia laudis operae pietatis exercent. De quibus dñs
ait. Quia receperunt mercedem suam. Uendunt co-
lumbas quia cepta sp̄s gratia non gratis ut precep-
tum est. sed ad premium dant. Quia in positionem ma-
nus quae sp̄s accipitur et si non ad questum pecuniae
ad uulgi tamen fauorem tribuunt. qui sacros ordi-
nes non ad uitae meritum. sed ad gratiam largiunt.
Nūmos mutuos dant in templo. qui non simulata cae-
lestibus sed aperte terrenis rebus in ecclesia deseruiunt.
sua querentes. non quae ihu xpi. Uerum huius modo
perarios fraudulentos. quae merces maneat ostendit
nobis. Cum factis de funiculis flagello omnes
eiecit de templo. Eiciuntur enim de parte scōrum
qui inter scōs positi. uel sic te bona. uel aperte faciunt
opera mala. Oues quoque et boues eiecit. quia tali
uirtute pariter et doctrina ostendit esse reprobam.
funiculi quibus flagellando impios de templo expulit.
Cremetas sunt actionum malorum. De quibus ma-
teria damnandi reprobis. districto iudicio datur. Hinc
etenim dicit isaias. Neque trahitis iniquitate. in funi-
culis uanitatis. Et in prouerbiis salomon. iniquitates

inquit suae capiunt impiunt et funibus peccatoru suoz
 constringitur; Qui enim peccata peccatis pro quibus
 acrius damnatur accumulati quas funiculos quibus ligitur
 et ac flagellatur paulatim augendo prolongat; Nū
 molariorum quoque quos expulerat effudit aēs et mās
 subvertit quia dñi natis in fine reprobis aetia ipsarū
 quas dilexere rerū tollit figurā; Juxta hoc quod scrip
 tum est; & mundus transibit et concupiscentia eius
 & is qui colūbas uendebant dixit; aufer te hinc
 Nolite facere domum patris mei domū negotiationis;
 Uenditionē columbarum de templo auferri precepit
 quia gratia sps^{qui} gratis accipi gratis debet dare; Unde
 simon ille magus qui tunc emere pecunia uoluit ut ma
 iore p̄tio uenderet audiuit; Pecunia tua tecum sit in
 p̄ditione; Non ē tibi pars neque sortis in sermone hoc;
 Notandū autem quia n̄ soli uenditores sunt colūbarū
 et domū dī faciunt domū negotiationis qui sacros or
 dines largiendo pretium pecuniae uel laudis uel etia
 honoris inquirunt; Uerū ubi quoque qui gradū uel gra
 tiā in ecclesia spiritalē quā dño largiente perceperunt
 Non simplici intentione sed cuiuslibet humani causa re
 tributionis exercent; Contra illud apostoli petri; Qui
 loquitur quasi sermo dī; Qui ministrat tamquam
 ex uirtute quā administrat d̄s ut in omnibus hono
 rificetur d̄s p̄ ih̄m xp̄m; Quicumque ergo tales sunt
 si nolunt uenire dño de ecclesia auferri. Aufer
 ramus ta desus actibus ne faciant domū dī domū nego
 tiationis; Nec pretereundum quia sollicitē nobis scrip
 tura utraq; saluatoris nr̄i naturā et humana nā uidelicet

cōmendat et diuinā; Ut enim uerus dei filius intellegatur
audiamus quod ipse dicit; Nolite facere domū patris
mei domū negotiationis; Apertenamque se filium
dei patris ostendit quia templū dei domū sui patris cogno
minat; Ut uersum uerus hominis filius sentiatur
recolamus quod in huius capitelectionis descendens
in caphar-naūm matrem comitem habuisse perhibetur; se
quitur; Recordati uero sunt discipuli eius quia scrip
tum ē; Zelus domus tue comedit me; Zelus domus patri
saluator eiecit impios de templo; Zelus enim fratris
domū dñi et quantum possumus nequid in ea prauum
geratur insistamus; si uiderimus fratrem qui ad
domū dei pertinet superbia tumidum si de tra
ctionibus assuetū si ebrietati seruientem si luxuria
enat uatū si iracundia turbidū si alio cuiquā uitio
substratū studeamus in quantum facultas sup
petit castigare polluta ac peruersa corrigere;
Et si quid de talibus emendare nequimus non sine acer
rimo mētis sustinere dolore; Maxime in ipsa domo
orationis ubi corpus dñi consecratur ubi angelorū
praesentia semper adesse non dubitatur nequid in
eptū fiat nequid quod nostra fraternā ueneratione
impediat totis uiribus agamus; Sequitur; Res
ponderunt ergo iudaei et dixerunt ei; Quod signū
ostendis nobis quia haec facis? respondit ih̄s et dixit;
Soluit templum hoc et in tribus diebus excitabo illud;
De quo templo diceret euangelista post aperuit;
uidelicet de templo corporis sui quod ab illis passione
solutum ipse post triduum excitauit de morte;

33
Quia ego signum querebant a dño quare soluta cōmer-
cia pro icere debuerit ex templo; Respondit ideo seruetis
sine impios exterminare de templo; Quia ipsum te-
plum significauerit templum corporis in quo
nulla pro se suscepit alicuius macula peccati; Neq;
inmerito triplicem purgauerit a sceleribus tem-
plum Qui uerū de templum ab hominibus morte so-
lutū diuine potentiae maiestatis excitare posset
a mortuis; Dixerunt ergo iudaei, Quadraginta
& sex annis aedificatum est templū hoc et tū tribus
diebus excitabis illud quomodo intellexerunt
ita responderunt; Sed nos quoque spiritale
dñi sermonem carnaliter sentiremus Euange-
lista subsequenter de quo templo loqueretur subse-
quenter exposuit; Quod autem auit de templo
quadraginta et sex annis aedificatum; Non primā
set secundā illius aedificationem significant; Pri-
mus enī salomon templū in maxima regni sui pace
decentissimo septem annorum opere perfecit; Quod
destructum a chaldeis post septuaginta annos
ad iussione cōtra persae laxata captiuitate reedifi-
ca- ricceptum est; Sed filii trans migrationis sopus
quod principibus iorobabel et ihibū faciebant propter
impugnationem gentium uicinarum; Ante quadra-
ginta & sex annos implere nequuerunt; Qui etiam
numerus annorum perfectioni domus corporis
aptissime congruit; Tradunt etenim naturalium
scriptores rerum formā corporis humani tōt die-
rum spatio perfici; Quia uidelicet primis sex a con-

ceptione diebus lactis habeat similitudinem. Sequen-
tibus nouem conuertatur in sanguinem. Deinde duo
decim solidetur. Reliquis decem et octo firmetur us-
que ad perfectalima menta omnium membrorum. Et
hinc in reliquo tempore usque ad tempus partus mag-
nitudine augeatur. Sex autem et nouem et duo
decim et decem et octo quadraginta quinque faci-
unt. Quibus si unum adiecerimus. Id est ipsum diem
quod discretum per membra corpus clementium sume-
re incipit. Totum nimirum dies in aedificatione corpo-
ris domini. quot in fabrica templi annos inuenimus.
Quia templum illud manufactum sacrosanctam domini
carnem quam ex uirgine sumpsit. ut ex hoc loco dis-
cimus figurabat. Quia aequae corpus eius quod est
ecclesia quia unius cuiusque fidelium corpus anima
quae designabat. ut in plerisque scripturarum locis
inuenimus. Ad autem uero primus post peccatum audi-
uit terra es. et in terra ibis. Secundus uero ad autem de se
ipso ait. Sol uter templum hoc et in tribus diebus exci-
tabo illud. Spar sus uero fuit primus ad autem per uniuersum
mundum quum secundo collectus est. quod signi-
ficat nomen ad autem qui quattuor literis scribitur.
Id est alfa delta. Iterum alfa et mihi. Quae quattuor
litterae quattuor partes orbis designant. in quas
sparsus est ad autem in filiis suis. Ideo in principio nomina
partium mundi. haec quattuor litterae leguntur.
Nam arcton quod est septemtrion ab alfa incipit. Et
sis quod est occidens a delta incipit. et anaxole quod est
oriens ab alfa incipit. Mosimbrus quod est meridies

Amr incipit. que sunt quattuor partes orbis. Ab his
 quattuor litteris incipientes; Quae litterae si inco
 puto greco conseruentur. quadraginta sex faciunt;
 Na alfa unum; delta quattuor; X iterum alfa
 nu mr quadraginta. quod sunt simul ducti quadra
 ginta sex; Mr stice designans quadraginta sex annos.
 quibus templum corporis xpi in utero uirginali aedi
 ficatum est. sicut superius diximus; Caro autem xpi que
 de adā sumpta est destructa est a iudaeis. et a se ipso
 iterum aedificata. secundum scripturas profetarū,
 et ideo dicit euangelista. Hoc enī dicebat de templo
 corporis sui; Cum ergo resurrexisset a mortuis re
 cordati sunt discipuli eius qui a hoc dicebat. et credi
 derunt scripturae id est profetarum. qui praedixe
 r xpm tertie die resurgere. et sermone quem dixit ihs.
 idē quod ait. Solutum templum hoc. et in tribus diebus
 excitabo illud; Hoc est tertie die resuscitabo. quod uos
 solutis in cruce; Sequitur. Cum autem esset ihs hiero
 solimis in pascha die festo. multi crediderunt in eum;
 Ipse autem ihs non credebat semetipsum eis. quia ipse
 sciebat quid esset in homine; Non enī sic debeant in
 eū ut digni essent xpm habitare in eis; Quorum fides
 caticumini comparari potest. qui credunt in xpm.
 sed xps non credit se ipsum eis. Quia nisi quis renatus
 fuerit ex aqua et spū. non potest introire in regnū di;
 Nemini uero secēdit xps nisi quid dignus est introire
 in regnū di; nullus uero dignus est introire in reg
 nū di nisi qui renatus est ex aqua et spū; Inde et
 ecclesiastica consuetudo. caticumini corporis et san

guinis xpi communionem non trahit. quia non sum re
nati ex aqua et spu. quibus tantum creditur participa
tio corporis et sanguinis xpi; Ex his autem multis qui
credebant in ihm unus erat nichodimus iste et deo
nocte uenit non die quia nondum inluminatus uenit

Ivi s caelestis gratiae luce **E**rat homo ex phariseis nicho
s dimus nomine princeps iudeorum; hic uenit ad ihm
s nocte; Princeps scilicet iudeorum. uenit ad ihm
nocte. cupiens secreta eius ad locutione plenius dis
cere misteria fidei. cuius aperta ostensione signorū
Aliquatenus iam rudi menta perceperat; Qui quā
prudenter ea quae ab illo fieri uidebat intellegere
curauit. subtiliter ea quae ab illo quaerebat inues
sigare promeruit; Rābi inquit scimus quia ad o
s uenisti magister; nemo enim potest haec signa face
s re quae tu facis. nisi fuerit dñs cum eo; Ado igitur
ihm ad magisterium caeleste mundo adhibendum
uenisse confessus est. dñm cum illo fuisse miraculis
prudentibus intellexit. nec dum tamen ipsum dñm
esse cognouit; Sed quia quem magistrum nouerat
ueritatis. studiosè docendus adit. merito ad agni
tionem diuinitatis eius perfecte doctus subit. ue
rito utriusque natiuitatis eius diuinae scilicet et
humane. sed et passionis atque ascensionis ipsius ar
canapercepit; Nec etiā modū secunde generatio
nis ingressum regni caelestis. alia quae per plura
doctrinae euangelicae sacramenta. dñoreuelante
s didicit. Respondit em̄ ih̄s et dixit ei; Amen amen
s dico uobis. nisi quis natus fuerit de nouo non potest uide

re regnum di; Quae sententia tanto apertius cunctis
 fidelibus lucet quanto constat quia sine huius luce si
 deles esse nequeunt. Quis etenim sine lauacro regene
 rationis remissionem peccatorum consequi, et regnū
 ualet intrare caelorum. Sed nichodimus quinocte
 uenit ad dñm. necdū lucis mīsteria capere nouerat;
 Nā et nox in qua uenit. ipsa eius quae premebatur ig
 norantiam designat; Necdum enim eorū numero soci
 atuserat quibus ait apt s. Fuisit aliquando tenebre
 nunc autem lux in dño; sed inter eos potius remanebat
 quibus loquitur isaias; Surge in lumine hierusa
 lem quia uenit lumentuum, et gloria dñi super te or
 ta est; Respondit ergo dño et ait; Quomodo potest
 homo nasci cum senex sit. numquid potest in uentre
 matris suae iterato introire et nasci. Quia enim secun
 de natiuitatis adhuc nescius perseuerabat. de salute
 autem sua iam sollicitus exiterat. necessario de una
 quā nouerat natiuitate. An posset iterari uel quo or
 dine regeneratio possit impleri quaerebat; Ne hu
 ius ex parte remanendo. uite caelestis particeps esse
 nequiret; Notandum autem quia quod de carnali hoc
 etiam de spiritali est regeneratione sentiendum.
 Nequaquā uidelicet eā postquam semel expleta fuerit.
 posse repeti; Siue enim hereticus siue schismaticus si
 ue facinorosus. Quisquē confessione scāe trinitatis
 baptizet. non ualet ille qui abaptizatus est ab omni
 catholicis rebaptizari. Ne confessio uel inuocatio
 tantum in omni, uideatur annullari; Et quia nicho
 dimus ad primā dñi responsionē sollicitus quomodo

fit intellegenda diligenter inquirat / meretur iam
placemus instrui. & quia secunda natiuitas non car
nalis est. sed spiritalis audire; Respondit nā que
illi ihs. Amen amen dico tibi nisi quis renatus fu
erit ex aqua et spū. non potest introire in regnum
di. Cuius natiuitatis modum subsequenter ex
ponēs prorsusque a carnali disinguens ait. **Q**uod na
tū est ex carne / caro est; Et quod natū ē ex spū spū ē
Natura spū inuisibilis / caro est uisibilis; Ad que
ideo carnalis generatio inuisibiliter administratur.
Inuisibilibus incrementis; qui in carne nascitur. p
etatem momenta proficit. Spiritalis autem gene
ratio. tota inuisibiliter agitur; Nā uidetur quidē
qui baptizatur in fontem descendere / uidetur a
quis intingui. uidetur de aquis ascendere; Quid
autem in illo lauacrū regenerationis egerit mi
nime potest uideri; Sola autem fidelium pie
tas nouit quia peccator in fontem descendit / sed
purificatus ascendit; filius mortis descendit /
sed filius resurrectionis ascendit; filius preua
riationis descendit / sed filius reconciliationis
ascendit; filius ire descendit / sed filius miseri
cordie ascendit; filius diaboli descendit / sed fi
lius di ascendit; Sola hec ecclesia mater quae ge
nerat nouit; Ceterum oculis insipientium uide
tur talis exire de fonte qualis intrauit / tatumq;
ludus esse quod agitur; Unde in fine uidentes glo
riā scōrum dicent gementes in tormentis; his
quos aliquando habuimus in derisū et in similitu

dinem improperu; Quomodo ergo cōputatisum int̄
 filios dī. anapls iohannis; Km̄ inquit nunc filiu
 dī sumus et non dum apparuit quiderimus. Qd̄
 ergo natum est ex spū sp̄s est. Quia quæ aqua et
 spū regeneratus inuisibiliter in nouum mutatur
 hominem et de carnali efficitur spiritalis. quideo
 recte non solum spiritalis sed etiam sp̄s uocatur;
 quia sicut substantia sp̄s inuisibilis est nostris as
 pec tibus ita is qui per gratiā dī renouatus. inuisibi
 liter fit spiritalis et dī filius. cum inuisibiliter om
 nibus caro et filius hominis appareat; Sequitur
 Non mi re ris quia dixit tibi oportet uos nasci de uo
 sp̄s ubi uult spirat et uocem eius audis sed non scis
 unde ueniat et quo uadat. Sicut est omnis qui natus
 ē ex spū sp̄s ubi uult spirat quia ipse habet in poter
 tate cuius cor gratia suae uisitacionis inlustret.
 Et uocem eius audis cum te presente loquitur. is
 qui spū sc̄o repletus est; Sed non scis unde ueniat
 et quo uadat. Quia etiā si te praesente quem piā sp̄s
 ad horā impleuerit n̄ potest uidere quomodo eum
 intrauerit uel quomodo redierit quia natura est
 inuisibilis. Sicut est omnis qui natus est ex spū; &
 ipse enim inuisibiliter agens spū incipit esse qd̄
 non erat ita ut infideles nesciant unde ueniat et
 quo uadat. Id est quia a gratia regenerationis
 uenit in adoptionem filiorum dī et uadit in per
 ceptionem regni caelestis. Quærentem autem ad
 huc nichodimo quomodo pos sunt haec fieri sub
 iunxit dñs dicens; Tu es magister in isrl̄ et hæc ignoras

Non quasi insultare uolens ei qui magister uocetur cum signatus sacramentorum caelestium sed ad humilitatis illuminationem prouocans. sine qua uana a caelestis non potest inueniri; Si terrena dixi uobis et non creditis quomodo si dixeru uobis caelestia credentis. Terrena illis dixit ut in superiore lectione inuenimus cum de passione accideretur ree ratione sui corporis. quod de terra adsumpserat loqueretur dicens;
Soluite templum hoc et in tribus diebus excitabo illud. Non tamen credebant uerbo quod dixit sed in hoc quidam intellegere ualebant quia non de alio quam de templo corporis sui diceret; Qui ergo terrena audientes non capiebant quanto minus ad caelestia idē diuine generationis capienda mysteria sufficiunt. Addit autem ad huc dñs et de caelestibus sacramentis et de terrenis instruere eum quem uidit sapienter et diligenter hisque audit intendere; Caelestis nāque est ascensio eius ad uitā sempiternā. terrena uero exaltatio eius ad mortē temporale. dicit ergo de caelestibus; **E**t nemo ascendit in caelum nisi qui descendit de caelo filius hominis qui est in caelo; Subiungit uero de terrenis. **E**t sicut moyses exaltauit serpentē in deserto. ita exaltari oportet filium hominis. **M**erito autem queritur quomodo dicatur filius hominis. uel descendisse de caelo uel eo tempore quo ihac in terra loquebatur iā fuisse in caelo; Notae nāque confessio fidei catholice. quia descendens de caelo filius dei. filium hominis

S

in utero uirginis susceptum quem completa dis-
 pensatione passionis suae resuscita uit. a mortuis.
 et ad sup̄ sit in caelum; Non ergo caro xpi descendit
 de caelo. Neq; ante tempus ascensionis erat in cae-
 lo; Et qua ratione dicitur. nisi quid es cendit de cae-
 lo filius hominis. qui est in caelo. Nisi quia una
 xpi personae induabus existens naturis. atq;
 ideo filius hominis recte dicitur. et descendisse
 de caelo. et ante passionem fuisse in caelo. quia qd
 in sua natura habere non potuit. hoc in filio di. a quo
 ad sup̄ tus est habuit; Sicut propter eandem unius
 xpi personam. que ex duabus ex stat naturis. Ap̄t̄sant;
 uos sp̄s sc̄s posuit episcopos regere ecclesia di. quam
 adquisiuit sanguine suo; Neque enim ds̄ in sua subs-
 tantia. sed in homine adsumpto sanguinem quem pro
 ecclesia fundere tur habuit. hinc etiam psalmist adicit;
 Ascendit ds̄ in iubilatione; Quomodo enim ds̄ nisi
 homine ascenderet. qui in sua natura maiestatis sep̄
 ubique praesens adē; Sed et hoc querendum quomodo
 dictum sit; Et nemo ascendit in caelum nisi quid descendit
 de caelo; cum omnes electi. se uera ceter confidunt ascen-
 suros in caelum. promittente sibi dño; qui a ubi ego su.
 illie et inuis ter meus erit; Cuius tamen nodum ques-
 tionis aper tissima ratio soluit. quia uidelicet medi-
 ator di et hominum homo xps ihs. electorum omnium
 capud est. Itemque omnes. electi eius de capitis me-
 brasunt. dicens apostolo; Capsum de dit. capud su
 per omnem ecclesia. Et rursum. uos em̄ estis corpus
 xpi. et membra de membro; Nemo ergo ascendit

S

incaelum nisi quidescendit de caelo filius hominis qui
in caelo. Nemo ascendit incaelum nisi xps in corpore suo
quod est ecclesia. Quia in seipso quidem primum cernen-
tibus apostolis eminentioribus nimirum membris su-
is ascendit. et exinde membris suis cotidie ascendans se
colligit incaelum; hinc est enim quod ipsum corpus eius in
ter adversa presentis seculi deprehensum gloriatur
et dicit. Nunc autem exaltauit caput meum super im-
micos meos; Ac si patenter dicat quod occisum a iudeis
xpm caput uidelicet meum suscitauit a mortuis. ac
frustratis omnibus inimicorum insidiis subleuauit incae-
lum sperome & a de presentibus periculis et uens meo ca-
piti iungat in regno. Quia nemo ascendit incaelum
nisi quidescendit de caelo; Quisquis incaelum ascendere de-
siderat. ei quid de caelo descendit et est in caelo. se uera fidei
et dilectionis unitate coniungat; aper te intellegens
quia nullo alio ordine nisi per eum quidescendit de cae-
lo potest ascendere incaelum; Unde alias ipse dicit;
Nemo uenit ad patrem nisi per me. haec uero in chodimo
cunctis dicuntur cathecuminis ut discant eius membris
renascendo incorporari per quem possint ascendere
in regnum dei; Quia ascensio uel ingressus regni fieri
non potest absque fide et sacramentis dominice passio-
nis recte subinfertur; Et sicut moyses exaltauit
serpentem in deserto ita exaltari oportet filium homi-
nis ut omnis qui credit in ipsum non pereat sed habeat
uitam aeternam. Mirum magisteru caelestis arte dñs
magistrum legis moysi & cae. ad spiritalem legis eide
sensum inducit. Recordans hystoriae ueteris et

hanc in figurā suae passionis atque humane saluatio-
 nis factam edissernis; Narrat quippe liber numeri
 tum. quia per ^{ca}ssus inheremo populus isrl itineris lon-
 gi a laboris murmurauit contra dñm et moisen. Ideo
 que dñs inmi serit in illum ignitos serpentes. Ad quorū
 plagas et mortes plurimorum. cum clamarent ad
 moisen. et ille oraret. iussit eum dñs facere serpente
 aeneum. et ponere pro signo; qui per cus sus inquit as-
 pexerit eum uiuet; et ita factum est. Plaque igitur ser-
 pentium ignitorum. uenena sunt et in centiua uitiorū.
 quae animam quam tangunt spiritali morte perimunt;
 et benemur murans contra dñm populus. serpentium mor-
 sibus sternebatur. ut ex ordine flagelli exterioris. ag-
 nosceret quantum intus perniciem murmurando pate-
 retur. Exaltatio autem serpentis aenei. quem dum per-
 cussi aspicerent sanabantur. passio est nri redemptoris
 in cruce in cuius solum fide regnum mortis et peccati su-
 peratur; Recte etenim per serpentes. peccata quae animā
 simul et corpus ad interitum trahunt. exprimuntur.
 non solum quia igniti quia uiuolenti. quia ad perimen-
 dum sunt statuti. uerum etiā quia per serpentem pri-
 mi parentes nri ad peccandum persuasi. ac de immorta-
 libus sunt peccando mortales effecti; Recte per serpen-
 tem aeneum dñs ostenditur. qui uenit in similitudi-
 ne carnis peccati. Quia sicut aeneus serpens. effigiem qui-
 dem ignitis serpentibus similem. sed nullum prorsus
 in suis membris habuit ardorem ueneni nocentis.
 qui potius percussos a serpentibus sua exaltatione
 sanabat sic nimirum sic redemptor humani generis

non carnem peccati sed similitudinem induit carnis
peccati inquam mortem crucis patiendo credentes in se
ab omni peccato et ab ipsa etiam morte liberaret.
Sicut ergo moyses exaltauit serpentem in deserto ita
S inquit oportet exaltari filium hominis; Quia sicut
illi qui exaltatum pro signo serpentem aeneum aspi-
ciebant sanabantur ad tempus a temporaria mor-
te et plaga quam serpens eorum morsus intulerat
ita et qui mysterium dominicae passionis credendo
confitendo sinceriter imitando aspiciunt saluantur
in perpetuum. Ab omni morte quam peccando in ani-
ma pariter et carne contraxerunt; Unde recte sub-
iungitur. Ut omnis qui credit in ipsum non pere-
at sed habeat uitam aeternam; Cuius quidem uerbi
patet sensus. quia qui credit in ihm non solum perdi-
tionem euadit poenarum sed et uitam percipit aet-
nam; Et hoc inter figuram distat et ueritatem quia per
illam uixta pro te labatur temporalis per hanc uita
donatur sine fine mansura; Securandum sollerter
est ut quod intellectus benesentit operatio condigna
proficiat quatenus confessio recte fidei pia et so-
brie conuersando ad perfectionem promissae nobis
uite mereatur adtingere; Uerum quia haec de filio
hominis dicuntur qui exaltari in cruce et in morte
potuit pati ne putaret nichodimus filium tantum
eum hominis esse. a quo uita esset expectanda perpe-
tua cura uideat etiam diuinitatis suae patefacere sa-
cramentum unumque et eundem et filium hominis
mundi ostendere saluatorem; Nam sequitur;

Sic enim dilexit deus mundum. ut filium suum unige-
 nitum daret. ut omnis qui credit in eum non pere-
 reat. sed habeat vitam aeternam; unde notandum quod
 eadem de filio dei unigenito replicat. quod de filio hominis
 in cruce exaltato praemiseraat dicens; Ut omnis qui cre-
 dit in eum non pereat. sed habet vitam aeternam; Quia p-
 fecto idem redemptor et conditor noster filius dei ante sae-
 cula existens. filius hominis factus est in fine sae-
 culorum; ut qui per divinitatis suae potentiam nos cre-
 averat ad perfructuendam vitae beatitudinem peren-
 nis. ipse per fragilitatem humanitatis nostrae nos restau-
 raret. ad recipiendam quem perdidimus vitam; Sequitur autem
 Non enim misit deus filium suum in mundum ut iudicet
 mundum. sed ut salvetur mundus per ipsum; Ergo
 quantum in medico est. sanare venit egrotum; Sed
 interimit quippe recepta medici observare non vult;
 Venit salvator ad mundum quare salvator dictum
 est mundi. nisi ut salvet mundum non ut iudicet
 mundum. salvari non vis ab ipso exte iudicaberis;
 Et quid dicam iudicaberis videte quid ait qui credit in
 eum non iudicabitur. Quia autem non credit quid dic-
 turum sperabas nisi iudicaberis. iam inquit iudicatus
 est. Nondum apparuit iudicium sed iam factum est
 iudicium. Noverit enim dominus qui sunt eius; Noverit qui
 permaneamt ad coronam. qui permaneamt ad flam-
 mam; Noverit in area sua triticum suum. noverit et
 paleam; Noverit et segetem. noverit zizania; Jam iu-
 dicatus est qui non credit; Quare iudicatus. quia
 non credit in nomine unigeniti filii dei. Hoc est autem

iudicium quia lux uenit in mundum, et dilexerunt homi-
nes magis tenebras quam lucem. Erant enim mala ope-
ra eorum; fratres mei quorum opera bona inueniuntur
nullorum; Omnia enim mala opera inuenit; quo-
modo ergo quidam fecerunt ueritatem et uenerunt
ad lucem? hoc enim sequitur. Qui ueritatem facit ue-
nit ad lucem, ut manifestentur opera
eius; quia in deo sunt facta; Quomodo ergo quidam
bonum opus fecerunt, ut uenirent ad lucem id est ad
christum, et quomodo quidam dilexerunt tenebras, si omnes
peccatores inuenit et omnes a peccato sanat, et serpens
ille in quo figurata est mors domini eos sanat qui mor-
si fuerant et propter morsum serpentis erectus est
serpens id est mors domini propter mortales homines
quos inuenit iniustos; quomodo intellegitur hoc
iudicium quia lux uenit in mundum et dilexerunt
homines magis tenebras quam lucem. Erant enim ma-
la opera eorum; Quid est enim hoc? quorum enim erant
bona, nonne uenisti ut iustifices impios? sed dilexerunt
inquit tenebras magis quam lucem. Ibi posuit uim;
Multi enim dilexerunt peccata sua, quia qui confitetur
peccata sua et accusat peccata sua iam cum deo facit.
Accusat deus peccata tua, si et tu accusas, coniungens
deum; Quasi dueres sunt homo et peccator; Quod audi-
tis homo deus fecit; Quod audis peccator, ipse homo
fecit; Dele quod fecisti, ut deus saluet quod fecit; O-
portet ut oderis in te opus tuum et tamen in te opus dei.
Cum autem coeperit tibi displicere quod fecisti, in deum
cupiunt bona opera tua quia accusas mala opera tua.

Initium bonorum operum confessio est operum malorum,
 facis ueritatem et uenis ad lucem. Quid est facis ueri-
 tatem non te palpas non tibi blandiris non te adulas
 non dicis iustus sum cum sis iniquus et incipis face-
 re ueritatem. Uenis autem ad lucem ut manifesten-
 tur opera tua quae in dno facta sunt; Quia et hoc ipsum
 quod tibi displicuit peccatum tuum non tibi displice-
 ret nisi dñs tibi luceret. Et uis ueritas tibi ostenderet;
 Sed qui etiam ammonitus diligit peccata sua odit
 ammonentem lucem et fugit eam ut non arguantur
 opera eius mala quae diligit; Quia autem facit uerita-
 tem accusat in se mala sua non sibi parcat non sibi ig-
 noscit ut dñs ignoscat. Quia quod uult ut dñs ignoscat
 ipse agnoscat et uenit ad lucem cui gratias agit. Quod
 ille quid in se occidisse ostenderet dicit dño; Averte
 faciem tuam a peccatis meis; Quia frontedicit nisi
 iterum dicat qm facinus meum a ego agnosco et pecca-
 tum meum contra me est semper; Sit autem te quod
 non uis esset ante dñm. Si autem post feceris peccatum
 retorquet tibi illud dñs ante speculos tuos et tunc retor-
 quet quando iam paenitentiae fructus nullus erit.

VII Cur rite ne tenebrae uos comprehendant. Sequitur
 autem Post haec uenit ihs et discipuli eius in iudaeam
 terram et illic demorabatur cum eis et illic bap-
 tizat; baptizatus baptizat non in eo baptismo bap-
 tizat quod baptizatus est. Dax baptisma dñs bap-
 tizatus a seruo ostendens humilitatis uiam et perducens
 ad bap- tis ma dñi hoc est baptisma suum prae bendo hu-
 militatis exemplum quia ipse non respuit baptisma serui;

et baptis mate serui uia praeparabatur dño; & bapti-
zatus est dñs uiam se fecit uenientibus ipsum audiam;
Ego sum uia et ueritas et uita, Si ueritatem quaeris
uiam tene. Nam ipse est uia quae est ueritas; Audiam;
iohannem, baptizabat ih̄s, diximus quia baptizatus ih̄s;
modo ih̄s Quomodo dñs quomodo di filius quomodo uerbum
sed uerbum caro factum est; Erat autem iohannes
baptizans in aenon iuxta salim, locus quidem ex no-
mine intellegitur quia aquae multe erant ibi; Ae-
non iuxta salim. Locus est ubi baptizabat iohannes.
Et ostenditur nunc usque locus in octauo lapide ser-
to poleos ad meridiem iuxta salim et iordanem; Non
dum enim missus fuerat iohannes in carcerem; qua-
re baptizabat iohannes quia oportebat ut baptiza-
retur dñs; Quare oportebat ut dñs baptizaretur
ne aliquis magnalicer praeditus gratia uel potesta-
te contemneret baptizari ipse dñs non contempsit
baptismi sacramentum quamuis in illo non esset quid
munda retur in baptismo quin ullum habuit pecca-
tum quod dimitti teretur in baptis in lauacro; Bapti-
zatus est dñs a seruo ne seruus dñi baptis mum contē-
neret. Nondum enim missus fuerat in carcerem
iohannes; Ideo hoc dixit euangelista ut intellegeren-
tur haec miracula quae ante posuit primo anno doc-
trinae dñi nr̄i ih̄u xp̄i quae incipiebat a baptis mo suo
acta esse cuius agnigesta maxime alios intellexit
euangelista tacere; Facta est autem quaestio ex dis-
cipulis iohannis cum iudaeis de purificatione; Zelan-
tes uero discipuli iohannis magis trum quia plures

baptismo ioh

Audiebant concurrere ad baptismum xpi et praefere iudaeos baptismum xpi. Itaque novus sime uenit ad ipsum ioh ut solueret questionem quam habuerunt discipuli illius cum iudaeis de discretionem inter baptismum xpi et baptismum ioh et dixerunt ei. Rabbi quare tecum trans iordanem. ecce hic baptizat. et omnes ueniunt ad eum. Quasi indignantes quod plures uenissent ad baptismum xpi dixerunt. Omnes ueniunt ad eum et te elidunt tunc duntaxat baptismum baptizatus est ille ad cuius baptismum omnes modo concurrunt. Respondit et dixit. Non potest homo accipere quicquam nisi ei fuerit datum de caelo. Uos mihi testimonium perhibetis quod dixerim. non sum ego xps; Sime te testimonio meo credatis. scitote me non esse xpm sed illum et illius baptismum esse in quo remissio est peccatorum. et sps scs datur non meum in quo tantum modo poenitentiae dabatur et fides in eum. de quo quoniam nunc habetis. Non potest homo aliquid accipere nisi fuerit illi datum de caelo. Ministerium accepi quod mihi datum fuit de caelo; Prae eos sum ille iudex. Ego seruus ille dñs; Ille sponsus ego amicus sponsi. Illi oportet crescere me autem minui. Ueniebam uiam illi parare non me exaltare. Ego uox clamantis ille uerbum patris. Qui post me uenit ante me factus est. Id est dignitate praefatus est mihi; Cuius ego non sum dignus corrigiam calceamenti eius soluere. id est natiuitatis illius quae ex uirgine natus uenit in mundum enarrare misterium; Audistis testimonium meum. credite testimonio meo.

Concurrere ad illum / in cuius baptismo est remissio
peccatorum; Iste ioh̄ tante auctoritatis habeatur
ut a populo x̄ps putaretur; Sed ille falsum respuit
honorem / ut solidem potuisset habere ueritatem;
Noluit deseri actare quod non fuit / ne sine eo esset quis
per fuit. Qui habet sponsam / sponsus est. Ego non sum
sponsus; Sed quid sum / amicus sponsi gaudens in
uocē illius; Quis est sponsus / ille de quo dicitur rex
omnis terrae d̄s. Et adorabunt eum omnes reges ter
rae / omnes gentes seruent ei. Ille sponsus uerus
sponsa uero sc̄a ecclesia ex omnibus congregata genti
bus. De qua apostolus ait. Disponsa uiros uirgi
nem castam exhibere x̄po. Uirgo est / et sponsum habet
que cotidie generat / et uirgo perpetua permanet.
Uirginitas haec integritas est mentis / caritatis perfec
tio / unitas catholice fidei / pacis concordia castitas in
corpore et anima / quia nihil ualet corporis castitas
sine catholice fidei integritate; Cuius uirginis id est u
niuersalis ecclesiae amicus sum praedicatores euan
gelicae ueritatis. Et ideo dicit iste ioh̄; Amicus spon
si qui stat et audit / et gaudio gaudet / propter uocē
sponsi; Stat enim qui in fide recta permanet / et quod
credit praedicat; Quare stat / quia non cedit;
quare non cedit / quia humilis est; Iste praecursor
d̄ni in solida petra stabat / dum ait. Non sum ego x̄ps
non sum ego sponsus / sed amicus sponsi. Qui glori
am illius quaerit qui in seipsum merita non cedit;
Merito stat / merito audit uocem sponsi et gaudio
gaudet propter uocem sponsi; Uox ego sponsi est.

Ite docet omnes gentes baptizantes eos in nomine pa-
 tris et filii et sp̄s sc̄i, Confessus est ergo iohannes
 sicut superius audistis quia non sum ego x̄ps. Quia
 cum discipulos multos faceret ih̄s et perferretur
 ad eum ueluti ut instigaretur / quasi in uido em̄ nar-
 raerunt. Ecce ille facit plures discipulos quam tu /
 ille confessus est quid esset et inde meruit ad eum pertinere
 quia non est ausus dicere quod est ille. Hoc ergo di-
 xit iohannes; Non potest homo accipere quicquam nisi
 fuerit ~~dei~~ datum da caelo. Ergo x̄ps dat homo accipit.
 Ipsi uos in huiusmodi numero perhibetis quod dixerim.
 Ego non sum x̄ps sed quia mis̄sum ante illum. Qui ha-
 bet sponsam sponsus est. Amicus autem sponsi qui stat
 et audit eum et gaudio gaudet propter uocem sponsi.
 Non sibi gaudium facit de se; Qui uult gaudere de se-
 tris tris erit. Qui autem de deo uult gaudere semper
 gaudebit quia deus sempiternus est; Uis habere gau-
 dium sempiternum inhere illi qui sempiternus est.
 Talem sed dixit ioh̄; propter uocem sponsi gaudet
 amicus sponsi at non propter uocem suam et stat et au-
 dit eum; Si ~~ergo~~ cecidit non audit eum; De illo enim
 quondam quicquid dicitur est et in ueritate non si-
 tetur; De diabolo dicitur est. ergo stare debet ami-
 cus sponsi et audire. Quod est stare permanere in-
 gratia eius quae accepit. Et audit uocem ad quem gau-
 deat. Sic erat ioh̄. nouerat unde gaudebat; non si-
 bi adrogabat quod ipse non erat. sciebat in lumi-
 natum se non in luminatorem. Erat enim lumen
 uerum. At euangelista quod in luminat omnem

hominem uementem in hunc mundum. Si ergo omnē
et ipsum ioh̄ quia et ipse de hominibus erat; Sequitur
' Et dicit iohannes; hoc ergo gaudium meum impletum
' est; Quod est gaudium ipsius; ut gaudeat ad uocem
sponsi; Multa enim ideo facti sunt insipientes quia
dixerunt se esse sapientes quos arguit apostolus
in epistola ad romanos dicens; Aesti mantes se esse
sapientes stulti facti sunt ergo d̄ quod dat gratias
agentibus; noluit esse hoc ioh̄ gratus esse uoluit. Con
fessus est accepisse se et gaudere sedixit propter uocē
sponsi et ait. Hoc ergo gaudiū meum impletum est.
' Illū oportet crescere me autem minui; Quid est hoc
illū oportet exaltari me autem humiliari. Mag
num hoc sacramentum est; Antequā uenit et dñs
ih̄s homines gloria bantur de se; Uenit ille homo
ut minueretur hominis gloria et aueretur glo
riam. Etenim uenit ille sine peccato et inuenit
hominis cum peccato. Si sic uenit ille ut de mitteret
peccata d̄ largiatur homo confiteatur; Etenim
confessio hominis humilitas hominis; miseratio d̄
altitudo. Si ergo uenit ille d̄ mitteret peccata
agnoscat homo humilitatem suā et d̄ faciet mise
' ricordia suam; Illū oportet crescere me autem
' minui; hoc est illū oportet dare me autem acci
pere. Illū oportet glorificari me autem confiteri
Intellegat homo gradum suum et confiteatur d̄ et
laudat apostolum dicentem homini super-bienti
et elato et extollere se uolenti; Quid enim habes quod
non accepisti si autem et accepisti quid gloriaris.

quasinon acceperis. Intellegat ergo homo quia acce-
 pit qui uolebat suum dicere quod non est eius et mi-
 nuatur. Bonum est illi enim ut deus in illo glorificetur
 ipse in se minuatur ut in deo augeatur. Haec est ratio
 hanc ueritatem etiam passionibus suis signifi-
 cauerunt xps et iohannes. Nam iohannes capite minuatur
 est ut tibi appareret. Quidem illum oportet cres-
 cere me autem minui. hoc est illum oportet exalta-
 ri me autem humiliari. Hoc enim significat et ipsa
 creatura lucis. Nam xps natus est diebus crescenti-
 bus. iohannes uero de crescentibus. ut ostenderetur quidem
 xps hoc est lumen uerum et quidem iohannes hoc est
 in luminatus ab eo. Crescamus nos in illo et per illum
 ut ille crescat in nobis donec perueniamus ad perfec-
 tum diem. Audiamus adhuc quid iohannes de xpo dixisset
 uel quid de se ipso dicit enim. Quid esur sum uenit su-
 per homines est. Et quid de terra est de terra loquitur.
 Quid esur sum uenit super omnes est id est xps. Qui
 autem est de terra terra est et de terra loquitur
 id est iohannes. Quomodo ergo de terra loquitur om-
 nis homo terrenus est et dum de terra loquitur de
 terra loquitur. Qui uero in luminatus est ab eo
 quod est lumen uerum de diuinis loquitur. Ergo seor-
 sum est gratia di seorsum natura hominis. Carnalis
 carnaliter aestimat carnaliter suspicatur. Dum ue-
 nit gratia di in luminans hominem caelestia loqui-
 tur. Sicut dictum est. Qui in luminas lucernam
 meam dicit dicit in luminas tenebras meas. Hoc
 est illum oportet crescere me autem minui. Ergo iohannes

h xps luce
 ex altis est

quod ad iohannem pertinet de terra est et de terra lo-
quitur. Siquid diuinum a iohanne audisti inlumi-
nantis est non recipientis; Qui de caelo uenit super
omnes est et quod uidit et audiuit hoc testificatur et
testimonium eius nemo accepit. Qui de caelo uenit super
omnes est dñs noster ih̄s xp̄s de quo superius dictum est
Nemo ascendit in caelum nisi qui de caelo descendit fi-
lius hominis qui est in caelo; Est autem super omnes et
quod uidit et audiuit hoc loquitur. Habet enim et pa-
trem ipse filius est. habet et patrem et audit a patre;
et quod audiuit a patre quid est, quis hoc explicat quan-
do lingua mea quando cor meum sufficere potest uel
cor ad intellegendum uel lingua ad proferendum.
quid est quod filius audiuit a patre. For̄te filius est uer-
bum patris audiuit. immo filius uer^{bum} patris est. Cū
er go uerbum de filio sit filius autem locutus est nobis
non uerbum suum sed uerbum patris se nobis loqui uolu-
it qui uerbum patris loquebatur. Hoc er go quomo-
do docuit & portauit dixit iohannes. Quid de caelo ue-
nit super omnes est & quod uidit & audiuit illud tes-
tatur & testimonium eius nemo accepit. Si nemo ut
quid uenit & quorundam er go nemo est. Quidam po-
pulus preparatus ad iram dei damnandus cum diabulo;
Horum nemo accipit testimonium xp̄i. Nam si omnino
nemo nullus homo. Quid est quod sequitur & quid
accipit testimonium eius signant quia d̄s uerax est
certe ergo nemo. Si uisus d̄s quia accipit testimoniū
eius signant quia d̄s uerax est. Respondit er go for-
tas se interrogatus ioh̄. et diceret nobis; quid dixerim.

nemo enim quidam populus natus ad iram dei et ad hoc prae cognitus quis sint enim credituri et qui non sint credituri non iudicabit dominus quis sunt perseveraturi in eo quod crediderunt et qui sunt lapsuri non ut deus enumeratis sunt deo omnis futuri in vitam aeternam Testimoniam eius qui venit de caelo nemo accipit; Qui autem accipit testimonium eius signavit quia deus verax est; Signa videtur hoc est signum ponit in corde suo quasi singulari et speciale aliquid hunc esse deum verum qui misit se pro salute humani generis quid est signavit quia deus verax est nisi quia homo mendax est deus verax est; quia nemo hominum potest dicere quod veritas est nisi in lumine ab eo qui mentiri non potest; deus ergo verax est christus autem deus; Uis probare accipe testimonium eius et invenis; Qui enim accipit testimonium eius signavit quia deus verax est quis ipse qui de caelo venit et descendit et super omnes est deus verax est; Quem enim misit deus verba dici loquitur; Ipse est deus verax ipse est deus et dominus noster ihesus christus de quo apostolus ait Postquam venit plenitudo temporis misit deus filium suum factum ex muliere factum sub lege quem enim misit deus verba dici loquitur hoc utique de christo dicebat ut se ab illo distingueret quid enim iohanne nonne deus misit an non ipse dixit missus sum ante eum et qui meminit baptizare in aqua et de illo dictum est Ecce mitto angelum meum ante te et praeparabit in via tuam; Nonne et ipse verba dici

loquitur de quo etiam dictum est quod sit ampli
us quam propheta / si ergo et ipsius dicitur et uer
ba dicitur loquitur / quomodo ad distinctionem de xpo
cum dixisse accipimus quem enim imisit dicitur uerba
dicitur loquitur / sed uide quid adiungat ; Non enim
a mensuram datur dicitur spm. Audi apostolum dicen
tem ; Secundum mensuram donationis xpi / ho
minibus a mensuram datur / unum quoque non datur
a mensuram ; Quomodo hominibus a mensuram
Alii quidem datur per spm sermo sapientiae / alii
sermo scientiae / secundum eundem spm / Alii fides
in eodem spu. Alii propheta. Alii iudicatio spu um
Alteri generalium linguarum. Alii dona curatio nu
Num quid omnes prophete / num quid omnes doc
tores / num quid omnes uirtutes / num quid omnes do
na habent / si tantum / num quid omnes linguas lo
cuntur / num quid omnes interpretantur / Aliud
habet ille / aliud iste ; Quod habet ille / non ha
bet iste / mensura est diuisio quaedam donorum
Ergo hominibus mensura datur / et concordia
ubi unum corpus facit ; Quomodo aliud accipit
manus ut operetur / aliud oculus ut uideat
aliud aures ut audiat / aliud pes ut ambulet / a
nima tamen una est / quae agit omnia in manu
ut operetur / impede ut ambulet / in aure ut audi
at / in oculo ut uideat / sic sunt etiam diuersa do
na fidelium tamquam in ibris a mensuram cuiusque
propria distributa ; Sed xps quidam / non a men
suram accepit / audiens adhuc quod sequitur quia

de filio dixerat; non enim ad mensuram. dicitur
 spm pater diligit filium et omnia dedit in manuei.
 Addidit omnia dedit in manueius ut nosset et hic
 quam distincte dictum est pater diligit filium;
 Quare enim pater non diligit iobannem et tamen
 non omnia dedit in manueius pater non diligit
 paulum et tamen non omnia dedit in manueius.
 pater diligit filium sed quomodo pater filium non
 quomodo ~~ab~~ dñs seruum; Quomodo uicū
 non quomodo adoptatum. Itaque omnia dedit in
 manueius. Quid est omnia ut tantus sit filius
 s quantus est pater. Sequitur, Cum ergo audis
 s set ihs quia audierunt pharisei quia ihs plures dis
 s cipulos facit quam iohannes et baptizat quam quā
 s ihs non baptizaret sed discipulieius reliquit uide
 s am terram et abiit in gallileam; Utique dñs si
 sciret phariseos ita desē cognouisse quod plures
 discipulos faceret et quod plures baptizaret ut hoc
 eis ad salutem pertinere sequendieum ut et ipsi es
 sent discipuli et ipsi uellent ab eo baptizari magis
 non relinqueret iudeam terram sed propter illos
 maneret ibi. Quia uero cognouit eum scientiam
 simul cognouit et inuidentiam; Quia non hoc prop
 terea didicerunt ut sequerentur abiit inde pote
 rat quidem ille et praesens ab his non tenerē sino
 let non occidi sino let qui potuit et non nasci sino
 let sed qui a morte quam gessit ut homo homi
 nibus in se creditur is praebat exemplum. Quia
 unus quisque seruus dñi non peccat si secesserit ma

lum locum uidentis furorem fortem persequentium
se aut querentium in malum animam suam uidere
tur autem sibi seruus dei peccare se faceret nisi in faci
endo dominus praecessisset; fecit hoc ille magister bo
nus ut doceret non quod timeret; fortassis etiam
hoc moueat cur dictum sit baptizabat ihesus plures
quam iohannes et postea quam dictum est baptiza
bat subiectum est quamquam ihesus non baptizaret
sed discipulicus; Quid ergo falsum dictum erat et
cor rectum est cum additum est quamquam ihesus non
baptizaret sed discipulicus. An utrumque uerum
quia ihesus et baptizabat et non baptizabat; baptizabat
enim quia et ipse mundabat; non baptizabat quia
non ipse tingebat; Praebebant discipuli ministe
rium corporis praebat ille adiutorium maiest
tatis; Quando enim cessaret ab baptizando quoniam
cessat a mundando de quo dictum est ab eodem
iohanne per iohannis baptiste personam dicentis
hic est qui baptizat. Ergo ihesus adhuc baptizat et
quousque baptizandi sunt qui baptizandi sunt
ihesus baptizat; Securus homo accedat ad inferiorem
ministrium habet enim superiorem magistrum
Sed forte aliquis baptizat Christus quidem in spiritu non
in corpore quasi uero alterius dono quam illius
quis quam etiam sacramento corporalis et insibilis bap
tismus in buxtur uis nosse quia ipse baptizat non
solum spiritu sed etiam aqua; Audi apostolum; Sicut Christus
inquit dilexit ecclesiam suam et seipsum tradidit pro ea
mundans eam laudero aquae in uerbo ut exhiberet

sibi ipsi gloriosam ecclesiam non habentem maculam aut
 rugam / aut aliquid eius modi; mundans eam / unde
 lauacro aquae in uerbo. tolle aquam / non est bap
 tisma; Tolle uerbum / non est baptisma quae rē
 solet in hoc baptismo discipulorum xpi sps scs da
 retur / propter uerba quae in sequenti est huius e
 uangelii loco leguntur. ubi dicitur sps scs non
 dum fuerat datus. Quia hīs non fuerat glorificatus
 profecta datur sps scs in hoc discipulorum xpi
 baptismo / licet non ea manifestatione qua post
 ascensionem xpi / decima die in igneis linguis da
 tus est; quod quaedam uis latenter quaedam uero
 per uisibilem creaturam uisibiliter dī operatur,
 per tinet ad gubernationē prudentiae qua omnes
 diuine actiones locorum / temporumque ordinis
 distinctionē pulcherrima aguntur; Quomodo
 autem ipse dñs secum habebat utique spm scm in ip
 so homine quem gerebat quando ut baptizaretur
 uenit ad iohannem / et tamen postea quam baptiza
 tus est descendere in eum columbae specio sps scs in
 fusus est / sic intellegendum est. Antem amfestum et
 uisibilem aduentum sps scs quoscumque scos eum
 latenter habere potius se; Ita sane hoc diximus / ut in
 tellegamus etiam ipsam uisibilem demonstrationē
 sps scs quia aduentus eius dicitur ineffabili ueletia
 incogitabili modo largius in hominum corda ple
 nitudinem eius infusam Sequitur Reliquit iu
 daeam et abiit iterum in galileam quid est reliquit
 iudaeam / nisi reliquit infidelitatem illorum qui eū

recipere noluerunt / et lapidem quem aedificare debu-
erunt reprobauerunt / et habit per apostolos in gali-
leam / id est in uolubilitate huius mundi. Praecipiens
apostolis ut docere omnes gentes baptizantes eos in
VIII s nomine patris et filii et sps sci. Oportebat enim eum
s transire per samariam. In lectione uero euangelii in-
firmitatem humani generis suscepit sednm ihu xpm
plenis simenobis scs euangelista monstrauit. Siqui-
dem condixisset uenissetnm in ciuitate samariae
quae dicitur sichar iuxta praedium quod dedit ia-
cob filio suo ioseph in quo praedio erat fons iacob ad-
didit; Jhs inquit fatigatus ex itinere sedebat sic su-
pra puteum quod scs iacob ioseph filio suo derelique-
rat; Quod praedium non tam ioseph quam xpo arbi-
tror derelictum / cuius figura scs ioseph patriarcha
portauit / quem uere sol adorant et luna et omnes
stelle benedicunt; Ad hoc praedium ideo uenit dñs
ut samaritani qui habere ditatem sibi patri arche isrl
uindicare cupiebant / agnoscerent possessores suum
et conuerterentur ad xpm qui legitimus patriarchae
s heres est factus; Dixit enim euangelista; Jhs autem
s fatigatus ex itinere sedebat sic supra puteum;
Euangelica sacramenta in dñi nri ihu xpi dictis sac-
tisq; signata / non omnibus patent / et non nulli mi-
nus diligenter minusque sobriae interpreta-
do asserunt; plerumque pro salute perniciem
et pro cognitione ueritatis errorem; Interque
illud est sacramentum quod scriptum est / dñm hora
diei sexta uenisse ad puteum iacob / fessum que ab

47

tinere resedisse. Amuliere samaritana potumpe
nisse. ~~Et~~ cetera que in eodem loco scripturarum discu
cienda et pertractanda dicuntur. De quare id primū
tenendum est quod in omnibus scripturis summa ui
gilantia custodiri oportet ut secundum fidem sit sa
cramenti diuini expositio; Hora igitur diei sexta uenit
ad puteum dñs n̄r; Uideo in puteo tenebrosam profun
dita tem; Adhuc ergo intellege mundum huius in
fimas partes id est terrenas quo uenit dñs ihs hora sex
ta id est sexta aetate generis humani tamquam se
necitate ueteris hominis; quo iubemur exire ut in
duamur nouo qui secundum dñm creatus est; Nam sex
ta aetas senectus est; quo prima infantia secunda
pueritia tertia adolescentia quarta iuuentus
quinta grauitas; Ueteris itaque hominis uitaque
secundum carnem temporali conditione peragitur
sexta aetate senecitate ut dixi humani generis dñs
n̄r creator nobis et reparator aduenit ut mori
entes scilicet uetere homine nouum in se constitueret
quem ex utero luto terreno in caelestia regna trans
ferret; Ergo nunc puteus ut dictum est mundum
huius terrenum laborem et errorem tenebrosa pro
funditate significat; Et qm̄ exterior homo uetus
et nouus interior dictum est ab apostolo; Et si exte
rior homo noster corrumpitur sed interior
renouatur de die in diem; Rectissime omnino qm̄
omnia uisibilia ad exteriorem hominem pertinent
quibus xp̄iana disciplina renuntiat; hora sexta ue
nit dñs ad puteum id est in medio die, unde iam incipit

solis teuisibilis declinari in occasum. q̄met nobis uoca-
tis x̄po ab inuisibilium amore. homo interior re-
atus ad interiorē lucem quae numquam occidit. re-
uertatur secundum apostolicā disciplinā non quae
rens quae uidentur. sed quae non uidentur; Quae em̄
uidentur temporalia sunt. quae autem non uidentur
aeterna sunt; Quod autem fatigatus uenit ad puteū
infirmi-
tatem carnis significat; Quod sedit humilita-
tem quia et inbecillitatem carnis pro nobis suscepit
et homo hominibus tam humiliter apparere dignatus
est; De hac infirmitate carnis propheta dicit; Homo
in plaga positus et sciens ferre inbecillitatē; De humili-
tate uero apostolus loquitur dicens; Humiliauit se
factus subditus usque ad mortē; Quāquam illud quod
sedit q̄m solent doctores sedere possit alio intel-
tu non humilitatis modestiā. sed magistri demon-
strare personā; Sed quaeri potest quare amuliere
samaritana quae aquae implende gratia uenerat
bibere postulauerit. cum ipse postea spiritalis fon-
tis affluentiam se petentibus dare posse praedicaue-
rit; Sed scilicet sciebat d̄s mulieris illius fidem
quae q̄m samaritana erat. et sol et samaria idolatri-
ae imaginem sustinere; Ipsi enim separati a popu-
lo iudaeorum simulacris mitorum animalium
id est uacis aureis animarum suarum decus addixe-
rant; Uenerat autem ih̄s d̄s n̄r ut gentium mul-
titudine quae simulacris seruierat. ad munimen-
tum fidei xp̄iane. et in corruptae religionis addu-
ceret; Non enim est inquit sanis opus medicus. sed male

48
habentibus; Ergo eorum fidem sicut pro quibus san-
guinem fudit; Dixit ergo ad eam ihs; Mulier da
mibi bibere; et ut noueris quid sicut iebat dñs in. Post
paululum ueniunt discipuli eius qui perrexerant
in ciuitatem ut cibos emerent; Dicunt ei; Rabbi man-
duca; Ille autem dixit eis; Ego habeo escam mandu-
care quam uos nescitis; Dicunt ergo discipuli eius
ad alterutrum; Numquid aliquis ei attulit mandu-
care; Dixit eis ihs; Cibus meus est ut faciam uolunta-
tem eius qui memisit et ut perficiam opus eius; Num-
quid hic intellegitur alia uoluntas patris que cum-
misit et opus eius quod perficere uelle respondit in
sicut nos ad fidem suam a perniciosa mundi errore
conuerteret; qualis est ergo cibus eius talis et potus;
Quapropter hoc in illa muliere sicut iebat ut faceret
mea uoluntatem patris et perficeret opus eius; Sed
carnaliter intellegens respondit; Tu cum sis iudae-
us quomodo a me bibere potes cum sis mulier sama-
ritana; Non enim conuincuntur iudaei samaritanis;
Cui dñs in dixit; Si scires donum dei et quis est qui dicit tibi
da mihi bibere; Tu magis petisses ab eo ut dedit set tibi
bi aquam uiuam; et hinc ei ostendit non setalem
aquam petisse qualem ipsa intellexerat; Sed quia ip-
se sicut iebat fidem eius eidem sicut ienti spm scm dare cupie-
bat; Hanc enim recte intellegimus aquam uiuam
quod est donum dei; Sicut ipse ait; Si scires donum dei;
et sicut idem iohannes testatur alio loco dicens; quod
stabat ihs et clamabat; Siquis sitit ueniat et bibat;
Qui credit in me sicut dicit scriptura flumina de eius

uentē. fluent aquae uiuae. Consequenter omnino
qui credit in me inquit flumina de uentre eius fluent
aquae uiuae. Quia primo credimus ut haec dona me
reamur. Haec ergo flumina aquae uiuae quae illi mu
lieri uolebat dare merces est. fidei. quam prius in illa
siciebat. Cuius aquae uiuae interpretatione ita subi
cit. Hoc autem dicebat. inquit. despu quem accepturi
erant. huius in eum credituri erant. Nondum autē
erat sps datus. quia ih̄s nondum fuerat clarificatus.
Hoc itaque donum sps sc̄s est. quod post suam cla
rificationem dedit ecclesiae. Sicut alia scriptu
ra dicit. Ascendens in altum captiuam dixit cap
tiuitatem. Dedit dona hominibus. Sed adhuc il
s lamulier carnaliter sapit. sic enim respondit. Dñe
s nequae auritorium habes et puteus altus est. un
s demibi habes dare aquam uiuam. Numquid tuma
s iores patrae nr̄o iacob. quid dedit nobis hunc puteum.
et ipse ex eo bibit. et filueus et peccora eius. Nunc ue
ro iam dñs exponit quid dixerit. Omnis inquit qui
biberit de aqua huius sitiet iterum. Qui autē bibe
rit de aqua quam ego dederō non sitiet in sempitē
num. Sed aqua illa quam dederō fiet in eo fons
aquae salientis in uitam aeternam. Sed adhuc
mulier prudentiam carnis amplectitur. quidē
s respondit. Dñe damibi hanc aquam. ut nequae siti
s am neque ueniam hunc aurire. Dicit ei ih̄s. uade
s uoca uirum tuum. et ueni huc. Cum sciret eam ui
rum non habere. cur hoc dixerit quaeritur. nam
s que cū mulier dixerit n̄ habeo uirū. Dixit ei ih̄s. bene

49.

dixisti non habere te uirum; Quinque enim uiros habu-
isti et nunc quem habes non est tuus uir; hoc uerum
dixisti; Sed non sunt haec carnaliter accipienda
Nehuc ipsi adhuc mulieri samaritanae similis es
se uideamus; Sed de illo donodi si aliquid iam gustau-
imus spiritualiter ista tractemus; Quinque uirum quin-
que libros qui per moysen ministrati sunt nonnulli
accipiunt; Quod autem dicunt nunc quem ha-
bes non est tuus uir; De se ipso dnm dixisse intellegunt
ut iste sit sensus; Primo quinque libros moysi quasi
quinque uirum seruasti; nunc autem quem habes id est
quem audis non est tuus uir; quia nondum in eum cre-
didisti; Sed qm nondum credens xpo adhuc utique illo-
rum quinque uirorum id est quinque librorum copula-
tione tenebatur; potest moueri quomodo dici potuerit
quinque uiros habuisti quasi nunc eos iam non haberet
cum adhuc utique ipsis subditis uiueret; Deinde cum
quinque libri moysi nihil aliud quam xpm praedicent;
Sicut ipse ait; si crederetis ^{moysi} for sita et mihi; Ille enim
deme scripsit; Quomodo potest intellegi a quinque
illis libris recedere hominem ut ad xpm transeat
Cum ille qui credit in xpm non relinquendos quinque il-
los libros; sed spiritualiter intellegendos; multo beati-
us amplectatur; Et ergo alius intellectus; ut quin-
que uiri intellegantur quinque corporis sensus; unus
qui ad oculos pertinet; quo lucem istam uisibilem;
et quoslibet colores formasque corporum cernimus;
Alter aurium; quo uocum et omnium sonorum mo-
menta sentimus; Tertius narium; quo uaria odorum

sua uirtute delectamur; Quartus in ore gustatur, dul-
cia et amara sentit, et omnium saporum habet examen;
Quintus per totum corpus tangendo diiudicat calida
et frigida, mollia et dura, leuia et aspera, & quicquid
aliud est quod tangendo sentimus; Isti itaque car-
nalibus quinque sensibus prima hominis aetas imbu-
tur necessitate naturae mortalis, quia post pecca-
tum primi hominis natus sumus, ut nondum reddita
lucem mentis carnalibus sensibus subditi carnalem
uitam sine ulla ueritatis intelligentia transeamus;
tales necesse est esse infantes, et paruulos pueros, qui non-
dum possunt accipere rationem; Et quia naturales sunt
istis sensibus qui primam aetatem regunt et doctissime
nobis tributi sunt, recte dicuntur uiri uel est maritima
quam legitimi, quoniam non eos error uitio proprio, sed diar-
tificio natura contribuit; Cum autem quisque uene-
rit ad eam aetatem cui uita possit capax esse ratio-
nis, si ueritatem statim comprehendere potuerit,
non iam illis sensibus rectoribus utetur. Sed habebit
uirum spiritum rationalem, cui sensus illos infamulatum
redigat, seruutur subiciens corpus suum cum anima,
non iam uiris quinque id est quinque corporeis sen-
sibus subdita est, sed uerbum diuinum habet legiti-
mum uirum cui copulata et inherens cum et ipse
spiritus hominis haeserit christo; Quia caput uiri christus est, am-
plexus spiritalia aeternae uitae sine ulla separatio-
nis timore perfruitur; Quis nos enim separare potu-
erit a caritate christi, sed quoniam illa mulier errore tene-
batur, quae significabat multitudinem secti uanis su-

per fortioribus subigari post tempora illa quinque
 carnalium sensuum quibus prima aetas ut diximus
 regitur non ex uerbum dei acceperat in con iugium
 sed complexu adulterino diabolus optinebat. Itaque
 illud dicit: Videns eam esse carnalem id est carna
 liter sapere; Uade uocatur uirtutum et uenit huc; Id
 est remouete ab affectione carnali in qua nunc cons
 tituta es unde non potes intellegere quae loquor et uo
 catur uirtutum id est spm intellegentiae praesens esto.
 Ostem animae quasi maritus quodam modo sps homi
 nis quia animaliam affectionem tamquam coniugem
 regit. Non ille sps scs quicum patre & filio incom
 mutabiliter datur sed sps hominis. De quo aposto
 lus dicit; Nemo scit quid est in homine nisi sps homi
 nis; Nam ille sps scs sps dei est de quo iterum dicit; Sic
 et quedi sunt nemo scit nisi sps dei; Hic ergo sps hominis
 cum praesens est idē intentus est et se pietate subicit do
 intellegit homo qui spiritaliter dicuntur; Cum autē
 diaboli error tamquam absente intellectu in anima
 dominatur adulter est; Uocatur ergo inquit uirtutum
 tuum id est spm qui est in te quo potest homo intelle
 gere spiritalia; Sicut lux ueritatis inlusit et ipse
 adsit cum loquor tibi; ut spiritaliam aquam possis ac
 cipere; Et cum illa diceret non habeo uirtutum; bene in
 quit dixisti; Quinque enim uiros habuisti; Id est quin
 que sensus carnis in prima aetate rexerunt et nunc
 quem habes non est tuus uir quia non est in te sps qui in
 tellegat dē cum quo legitimum potes habere con
 iugium sed error diaboli potius dominatur quate

ad ulterius contaminatio ne corrumpit, & fortas
se ut intelligentibus indicaret quinque memora
tos corporis sensus quinque uirorum nomine signifi
cari, post quinque carnales responsiones. ista mulier
sexta responsione nominat xpm; Nam prima eius
responsio est, ^{tu cum sis iudaeus} quomodo a me bi
bere petis; ^{& secunda responsio} Secunda dñe neque in quo aurias habes,
et puteus altus; Tertia dñe da mihi hanc aquam ut
neque sitiam neque ueniam huc aurire; Quarta non
habeo uirum; Quinta uideo quia propheta es tu pa
tres nri in monte hoc adora uerunt; Nam ista responsi
o carnalis est; Carnalibus enim datus fuerat locus
terrenus ubi orarent; Spirituales autem spū et ue
ritate oraturos dñs dicit, quod postea quam locutus
est; Sexta mulieris responsio xpm fatetur omnium
istorum, esse doctorem; Dicit enim; Scio qm in es
sias uenit quid dicitur xps cum uenerit ipse nobis ad
nuntiabit omnia, sed adhuc erat; quia eum quem uen
turum sperat uenisse non uidet; Verum tamen in
seruicordia dñi nunc error iste tamquam adulter
expellitur; Dicit enim ihs; Ego sum qui tecum lo
quor; Quo audito illa non respōdit sed statim
relicta hrdria sua abiit in ciuitatem festinans ut
euangelium et dñi aduentum non tantum crederet
sed etiam praedica ret; Ne hoc quo d relicta hrdria
discessit negligenter praetereundum est; Hrdria
enim fortasse amorem saeculi huius significat id
est cupiditatem, quasi sibi homines de tenebrosa pro
funditate cuius imaginem puteus gerit hoc est de

terrena conuersatione hauserunt uoluntatem qua
 percepta iterum inuis appetitum inardescant; Si
 cut de aqua illa quibiberit sitiet iterum; Opor-
 tebat autem ut xpo credens saeculo renuntiaret. et re-
 licta hrdria cupiditatem saecularem sereliquisse
 monstraret; Non solum corde credens ad iustitiam.
 sed etiam ad salutem ore confesura & praedicatura qd
 credidit; Dicte mulier. Dne uideo quia propheta
 estu; Coepit uenire uir. Nondum plene uenit. prophe-
 tam dnm putat; Erat quidem et propheta; Nam
 de se ipso ait; Non est propheta sine honore nisi in pa-
 tria sua; Item de illo dictum est ad moyses. propheta
 eis suscitabo de fra tribus eorum similem tui; Simi-
 lem scilicet ad formam carnis. non ad eminentiam
 maiestatis; Er go inuenimus dnm ihm dictum prophe-
 tam. proinde iam non multum errat mulier ista;
 Uideo inquit quia propheta estu. incipit uirum ad-
 ulterum excludere; Uideo quia propheta est. et inci-
 pit quaerere quod illam solebat mouere; Contentio
 quippe fuerat inter samaritanos et iudaeos; Quia iu-
 daei in templo a solomone fabricato adorabant dm.
 samaritani longe inde positi non in eo adorabant;
 Et uidei meliores se esse laetabantur. quia in tem-
 plo adorabant dm; Non enim contumetur iudaei sa-
 maritanis. quia dicebant eis quomodo uos letatis. et uideo
 uos nobis meliores esse peribetis. quia templum habe-
 tis quod nos non habemus; numquid patres nri quido
 placuerunt in illo tempore adorauerunt ubi nos su-
 mus. melius ergo nos inquit in hoc mon-

. nonne in isto
 monte adora-
 uerunt

te dñi rogamus / ubi patres nostri rogauerunt,
Contendebant utrique ignari quia uirum non ha-
bentes illi pro templo / s̄ supra monte inflabantur
aduersus inuicem. Dñs tamen modo quiddocet mu-
lierem / tamquam cuius uis coepit r̄t praesens esse
s Dicit ei mulier. Dñe uideo quia propheta es tu patres
s nostri in monte hoc adorauerunt, et uos dicitis quia
s hierosolimis adorare oportet. Dicit ei ih̄s. mulier
credemi hi. ueniet enim ecclesia sicut dictum est
in canticis canticorum. Dilectus meus loquitur mi-
hi. surge propera amica mea sponsa mea columba
mea immacula tamen et ueni. Jam enim hiems
transiit. imberabit. flores aparuerunt in terra.
tempus p̄tationis aduenit. uox tur turis audita
est in terra. Merito iam praesente uiro audit
mulier credemi hi. Jam enim est in te qui credit.
quia praesens est uir tuus. Coepisti adesse intellec-
tu. quando me prophetam appellasti. Mulier cre-
s demihi. Quia nisi credideritis non intellegitis. Er-
s go mulier credemi hi. quia ueniet hora quando neq;
s in monte hoc neque in hierosolimis adorabitis patrem.
s Uos adoratis quod nescitis. nos adoramus quod sci-
s mus. quia salus ex iudaeis est. Sed ueniet hora quā
s et nunc est. Quae ergo hora. quando ueri ado-
ratores adorabunt patrem in sp̄u et ueritate. Non
in monte isto non in templo. sed in sp̄u et ueritate.
Sp̄s est d̄s. Si corpus esset d̄s. oportebat adorari in
monte. quia corporeus mons. Oportebat eum ad-
rari in templo. quia corporeum est templum. Sp̄s est d̄s

52.
s et eos qui ad orant eum. in spū oportet adorare; Nos
adoramus quod scimus; uos adoratis quod nescitis. qm̄
salus ex iudaeis est; multum dedit iudaeis; Sed noluit
istos reprobos accipere; Parietem illum accipe;
cui ad iunctus est alius; ut pacati in lapide angula
ri, quod est xps copularentur; Unus enim paries
a iudaeis; unus agentibus; Longe a se isti parietes;
sed donec in angulo coniungantur; Aliam gentem
autem hospites erant et peregrini a testamentis di;
secundum hoc et godictum est. nos adoramus quod
scimus; Ex persona quidem iudaeorum dictum est;
sed non omnium iudaeorum; Non reproborum iudaeo
rum; sed de qualibus fuerunt apostoli. quales fue
runt prophetae. quales fuerunt illi omnes scī quom
nia sua uendi derunt. et praecia rerum suarum ad pe
des apostolorum posuerunt; Non repulit enim
ds plebem suam quam praesequitur; Audiuit hoc mu
lier ista et addidit; Jam dudum propheta dixerat.
uidit alia dicere eum cum quo loquebatur. quae iam
plus essent quam propheta et qui respondit uidete;
+ Dicte mulier; scio quia messias uenit quid dicit
xps; Cum ergo uenerit ille nobis omnia demons
trabit. Quid est hoc modo inquit de templo con
tendunt iudaei et nos de monte contendimus; Cū
ille uenerit. montem spernet et templum evertet;
docebit nos iste omnia; ut in spū et ueritate noue
rimus adorare; Sciebat quis eam possit docere; sed
iam docentem nondum agnoscebat; Jam ergo dig
na erat. cui manifestaretur; Messias autē uentus ē.

¶ Unctus grece xps est, hebraice messias est. Ergo
¶ dicitur mulier, scio quia messias uenit. quid dicitur xps.
¶ eum ergo uenerit illenobis adnuntiabit omnia.
¶ Dicit illis, ego sum qui loquor tecum; Uocauit uirum
¶ suum factus est uir eius caput mulieris; factus est
¶ xps caput uiri; iam mulier ordinatur in fide et
¶ regitur beneuolentia; Postea quam audiuit hoc.
¶ Ego sum qui loquor tecum; iam ultra quid diceret
¶ quando xps dñs manifestare se uoluit mulieri cui
¶ dixerat credemmi; Et continuo uenerunt discipu
¶ li emirabantur quia cum muliere loquebatur; Quia
¶ quaerebat perditam; qui uenerat quaerere quod pe
¶ rierat hoc illi mirabantur; bonum enim miraban
¶ tur non malum suspirabantur; Nemo tamen dix
¶ quid queris aut quid loqueris eum; Reliquit ergo
¶ hirciam suam mulier; audito ego sum qui loquor tecum.
¶ Et recepto in corde xpo dño quid faceret; nisi iam hirci
¶ am dimitteret et euangelizare curreret. proiecit
¶ cupiditatem et propeperat adnuntiare ueritatem.
¶ Discant qui uolunt euangelizare; proiciant hirci
¶ am ad poteum. Recordamini quid superius dix
¶ rim de hircia; uaserat unda qua aurie batur. Gre
¶ co nomine appellatur hircia quam grece aqua
¶ hircior dicitur tamquam si aquarium diceretur;
¶ proiecit ergo hirciam; quoniam iam usui sed onerif
¶ it; Auida quippe desiderabat aqua illa satari;
¶ Ut nuntiaret xpm onere abiecto cucurrat ad ciu
¶ tatem; Et dicit illis hominibus; uenite et uidete
¶ hominem. quid dixit mihi omnia que feci; Pede togam

ne illi quasi iam irascerentur et indignarentur, et
persequerentur; uenite et uideate hominem, qui
dixit mihi omnia que feci; Numquid ipse est xps?
Exierunt de ciuitate et ueniebant ad eum et roga
bant eum discipuli dicentes; rabbi manduca. Jeram
enim emere cibos, et uenerant. Ille autem dixit
Ego cibum habeo manducare, quem uos non scitis;
dicebat ergo discipuli ad inuicem, numquid aliquis
adtulit ei manducare. Quid mirum si mulier illa
non intellegebat aquam, ecce discipuli nondum in
tellegunt escam; Audiuit autem cogitationes il
lorum, etiam instruit ut magister; Non per circui
tum sicut illa cuius adhuc uirum requirebat, sed
iam aperte; Meus inquit cibus est, ut faciam uo
luntatem eius qui misit; Ergo et potus ipse erat
in illa muliere, ut faceret uoluntatem eius qui eam
misit; Ideo dicebat sitio, da mihi bibere; Scilicet
ut fidem in ea operaretur, et fides eius biberet, et
eam in corpus suum traxeret; Corpus enim eius e
ecclesia; Ergo inquit ipse est cibus meus, ut faciam
uoluntatem eius qui misit. Nonne uos dicitis
quod adhuc quattuor menses sunt, et messis uenit?
In opus feruebat, et operarias mittere disponebat;
Uos quattuor menses computatis ad messem, ego
uobis aliam messem albam et paratam ostendo;
Ecce dico uobis, leuate oculos uestros, et uideate quia
iam albae sunt regiones ad messem; Ergo messores
missurus est; In hoc enim est uerbum uerum, quia
alius est qui metit, alius est qui seminat; ut et qui

seminat simul gaudet, et qui metit; Ego misi
uos metere, quod uos non laborastis; Alii labora-
uerunt et uos sine eorum laborem introistis;
Quid ergo messores misi non seminatores, quo
messores, ubi iam alii laborauerunt; Nam ubi
laboratum erat, utique seminatumerat; Et quod
seminatumerat iam maturum factum, falcem et
trituram desiderabat; Quo ergo erant messores
mittendi, ubi iam prophete praedicauerunt;
Ipsi enim seminatores; Nam si ipsi non seminatores,
ut de ad illam mulierem peruenerat scio quia messi
as uenit; Jam ista mulier fructus maturus erat,
eterant albae messes, et falcem quaerebant; Mi-
si uos metere, quod non seminastis; Alii seminaue-
runt, et uos sine eorum labores introistis; Qui labora-
uerunt, ipse abraham, isaac et iacob, legitte labo-
res illorum; In omnibus eorum laboribus prophete
et christi, et deo seminatores moyses et ceteri patri-
archae & omnes prophetae, quanta per tulerunt in
illo frigore quando seminabant; Ergo iam in iu-
daea messis parata erat, merito ibi tamquam matu-
ra seges fuit, quando tot milia hominum praecia re-
rum suarum afferebant, et ad pedes apostolorum ponen-
tes, expeditis humeris a saecularibus christum
dominum sequebantur, uerematura messis; Quid in de-
fac tum est de ipsa messe, eiecta sunt pauca grandae se-
mina uerunt orbem terrarum, et surgit alia mes-
sis, quae in finem seculi metenda est; De ipsa messe
dicitur, qui seminant in lacrimis in gaudio metent.

Ad istam ergo messem non apostoli sed angeli mit-
 tuntur; Messores inquit angeli sunt; Ista ergo
 messis crescit inter zizaniam et expectat purgari
 in finem; Illa uero messis iam matura erat quo
 prius missi sunt discipuli ubi propheta labora-
 uerunt; Sed tamen fratres **U**idete quid dictum iiii
 sit simul gaudeat et qui seminatur et qui metit
 Disparis temporis labores habuerunt sed gau-
 dium pariter perfruentur et mercedem simul
 accepturi sunt uitam aeternam; Exiit autem
 illa multi crediderunt in eum propter sermones
 eius non propter uerbum mulieris testimonium
 perhibentis quia dixit mihi omnia quaecumque fe-
 ci; Cū uenis sent autem ad illum samaritani ro-
 gauerunt ut ad pudes maneret et mansit ibi
 duos dies; Et multi plures crediderunt propt̄
 sermonem eius; Et mulieri dicebant quia iam n̄
 propter tuā loquelā credimus; Ipsi enim audiui-
 mus et scimus quia hic est uere saluator mundi.
 Et hoc paulo tū anim ad uer tendum est quia lec-
 tio terminata est; mulier prima nuntiavit et
 ad mulieris testimonium crediderunt samari-
 tani; & rogauerunt eum ut ad pudes maneret.
 et mansit ibi biduo et plures crediderunt; Et cū
 credidissent dicebant mulieri; Non iam propter uer-
 bum tuum credimus sed ipsi cognouimus et scimus
 quia hic est uere saluator mundi; Primo per fa-
 mām postea per praesentiam; Sic agitur hodie
 cum eis qui foris sunt et nondum sunt christiani;

Xp̄s nuntiatus per xp̄ianos amicos tamquam illa
muliere hoc est ecclesia adnuntiante ad xp̄m ueni
unt; Credunt per istam famam, manet apud eos bi
duo hoc est dat illis duo precepta caritatis; Et mul
to plures in eum credunt firmitus, q̄m uere ipse est
viii, saluator mundi. **P**ost duos autem dies exiit inde;
ip̄se enim ih̄s testi monium perhibuit quia prophe
ta in sua patria honorem non habet. Confirmatis
uero samaritanis in fide et caritate id est genti
bus reuertitur nouissimis diebus huius sc̄ti in pa
triam in qua necdum honorem habuit; De qua ip̄se
in hoc loco testatur quia propheta in sua patria hono
rem non habet; In patria uero miracula fecit et
non crediderunt in eum in samaria non fecit ta
men crediderunt unius facmine testimonio inci
tati; Mundus credidit apostolice ecclae fide prae
dicatione qui est una columna incitatus patrie
uero terreneae. Nec ip̄s xp̄o praedicante nisi pauci
crediderunt; Et hoc est quod in alio loco huius euan
gelii ait; Qui credit in me opera quae ego facio et ip̄
se facit et maiora horum facit; Maiora opera fuer
totius mundi fides per apostolicam predicationem
quam xp̄i qui in iudea paucos admodum saluauit.
Intantum per uicos ut discipuli sui pene omnes prae
ter duo decim dimiserunt eum sicut dictum est. Ex
hoc multi discipulorum eius abierunt retro etiam
cum illo non ambulabant; Exceperunt eum galile
i cum omnia uidissent quae fecerat in iero solimis
in die festo & ipsi ascenderunt ad diem festum; for

54.
te miraculorum curiositate incitati non uolunt
te praedicationis eius audienda. Uenit ergo iterum
ih̄s in chana galilaeae ubi aqua uinum fecit. Quasi
diceret quamuis plena domus esset discumbentium
ubi miraculum in conspectu illorum fecit x̄ps tam
pauci crediderunt in eum dicente euangelista,
Et crediderunt in eum discipuli eius. Et forsitan ad
uerecundiam dictum est ciuium suorum et ad lau-
dem alienigenarum; Nam galilei ciues fuerunt x̄pi
et samaritani alienigenae fuerunt ut in sacra-
le gitur historia. Erat autem quidam regulus cu-
ius filius infirmabatur capharnaum; Regulus
uero diminutiuum nomen est a rege; et ideo for-
sitan regulus dicitur iste qui salutem poposcit filio
suo quia plenam non habuit fidem; habuit et non
habuit ideo audiuit. Nisi signa et prodigia uideri-
tis non creditis. Qui enim salutem quaerebat filio pro-
cul dubio credebat; Neque enim ab eo quaereret sa-
lutem quem non crederet saluatorem. Quare ergo
dicitur nisi signa et prodigia uideritis non creditis
quia ante crederet quam signum uideret sed memen-
tote quid petit et aper-te cognoscetis quia in fide du-
bitauit. Poposcit namque ut descenderet et sana-
ret filium eius; Corporalem ergo praesentiam dñi
quaerebat qui per sp̄m nusquam de erat; Minus in
illo credidit itaque quem non putauit posse salute
dari nisi praesens esset et corpore; Si enim perfecte
credidisset procul dubio sciret quia non esset locus
ubi non esset d̄s; Ex magna ergo parte diffusus est

quia honorem non dedit maiestati sed praesentiae
corporali; Et salutem itaque filio petuit et tamen
in fide dubitauit quia cum ad quem uenerat et poten-
tem ad curandum credidit et tamen moriente filio
esse absentem putauit dñm; Sed dñs qui rogatur ut
uadat quia non desit tibi inuitatur indicat solus
sua salutem reddidit qui uoluntate omnia creauit;
Quam re hoc est nobis sollerter intuentum quod sicut
alio euangelista testante didicimus centurio ad dñm
uenit dicens; Dñe puer meus iacet paralyticus in domo
et male torquetur. Cui a ihu protinus responderetur;
Ego ueniam et curabo eum. Quid est quod regulus ro-
gat ut ad eum filium ueniat et tamen corporaliter
ire recusat ad seruum uero centurionis non inuita-
tur et tamen se corporaliter irerollitur et reguli
filio per corporalem praesentiam non dignatur adesse
centurionis seruo non dignatur occurrere; Quid
est hoc nisi quod superbia nostra retunditur quia
hominibus non naturam qua ad imaginem dei facti sunt
sed honores et diuitias ueneramus et cumque pensa-
mus quae circa eos sunt profecto uitae gloria minime
peruidemus; Dum ea consideramus quae in corpori-
bus dispecta sunt negligimus pensare quod sunt.
Redemptor uero noster ut ostenderet quia quae al-
ta sunt hominum scis dispicienda sunt et quae dispecta
sunt hominum dispicienda non sunt ad filium re-
guli ire noluit ad seruum centurionis ire paratus
fuit; Increpata est ergo superbia nostra quae nescit
pensare homines propter homines; Sol aut diximus

55
quae circum stant hominibus pensat naturam non
aspicit honorem di
noscit; Ecce re
lium reguli et ta
ad salutem serui. Hoc est quod apostolus ait; In fir
man mundi elegit deus ut confundat fortia; Credidit
homo sermonem quem dixit ei his et ibat; Incipit enim
fidem habere in sermone ihu et ideo sanitatem meru
it filii; Jam serui occurrerunt ei nuntiantes quod
filius eius uiueret; Interrogauit ergo horam in qua
melius habuerat; Dixerunt ei; Hec hora septima
reliquit eum febris. Septenarius numerus scifi
catus est in dono scii spūs in quos sanitas omnibus cre
dentibus constat quia in scio spū qui est donum di re
missio est omnium peccatorum credentibus; Septe
narius quoque numerus fidi uidetur in tria et quat
tuor sciam trinitatem significat in trinatio nume
ro. Omnium creaturarum perfectionem in qua
ternario propter quatuor elementa plena lia et
quatuor plagas mundi et quatuor annis tempora
quae omnia ex ipso et per ipsum et in ipso creata sunt
constant et gubernetur quoniam in ipso uiuimus mo
uemur et sumus; Credit ipse et domus eius tota;
Quia nuntiauit ei filius sanus; Ad solum ergo ser
monem crediderunt plures samariam ad illum aut
miraculum sola domus illa credidit; Quares pro
tendit in multitudine fidem gentium et in paucitate
fidem iudaeorum; Gentes uero solo sermone id est prae
dicatione apostolica crediderunt iudaei uero signa
h et quae ex parte dubius uenit fidelis recessit. et ideo san
tem meruit filii;

uiderunt ipsum diuini facientem et tamen
pauci crediderunt ex eis.

EXPL LIB II

INEPT LIB III

Delectatio diuino rum eloquorum et
dulcedo intellegentiae sc̄ae scriptu
re et maxime humilis euangelicae
ueritatis. in qua uerborum honesta
simplicitas patet. et sensuum alta pro
funditas. et adiuuante ipsodno quidam su
auitatem ut terranos tra destructum suum. et
nos ad loquendum. et uos ad audiendum exhorta
tur; Atque utinam utram efficax nobis esset lo
quendi sensus. quam uobis studiosa audiendi data est
diligentia. dum uideo sine fastidio uos audire. et gau
deo palato cordis uestri. a quo id quod salubre est n̄
respuitur. sed cum auiditate percipitur. et utiliter
continetur; Loquamur ergo uobis et nunc de euan
gelica lectione in qua duo pariter miracula huma
nae sanitatis leguntur. unum inuisibiliter per
angelicam administrationem. alterum per dominicam
praesentiam uisibiliter exhibitum; Sed utriusque
nobis sunt breuiter exponenda mysteria. ne proli
xa quoque explanatio. cui quam forte grauis exis
tat; Probatuca piscina. quae quinque portibus em
gebatur. populus est iudaeorum legis undique cus
todia. ne peccare debeat munitus; Recte etenim lex
que quinque libris mor si descripta est. quinario nu
mero figuratur; Recte populus qui in quibus da mun

c. lectionis